

na Gregorijani, teolozi ne bi mogli takvo što učiniti. I opet je Duh Sveti dao divno svjedočanstvo o svojoj Zaručnici. Onaj koji je duša kristovske evolucije. Uza sav publicitet, koji je Marija oduvijek uživala u Katoličkoj crkvi, ovim je dokumentom dobila nova vrata za slobodan ulazak u kršćansku svijest i život. Dosad smo se misleći na Mariju previše zadržavali na njezinoj osobi i na njezinu privatnom liku. Izvan Nazareta, Betlehema i Jeruzalema nigdje je više nismo nalazili. A bila je sva u svom zemaljskom životu na cijelom planetu i u cijeloj povijesti prisutna. Morat ćemo početi razbijati dosta uzak krug svojih razmatranja o njoj. Ona nije bazen milosti kao što često zamišljamo njezinu puninu milosti. Da li se uopće ijedna milost može staviti u bazen!? Čini se da ne može kao ni sunce, jer je milost ljubav koja zrači. Marijina milost zrači cijelim planetom i grije sva pokoljenja. Zato je i bila puna milosti. Ostale materinske ljubavi kao pojedinačne zublje gore na planetu. Planet je njima rasvijetljen kao grad noću žaruljama. Marija sama obasjava planet. Ostale materinske ljubavi kao zublje prelaze iz ruku u ruke. Dok majke umiru, kćerke postaju majkama. Marijina ljubav ne umire, nego koegzistira sa svim ljudima, i onima koji će tek doći. Dakako, ne hladnom nego toplom koegzistencijom, svojstvenom majčinskoj ljubavi. Kada bismo danas pokupili sve majčinske ljubavi na zemlji i poredali s Marijinom ljubavi, dobili bismo jednu kutiju šibica majčinskih ljubavi. Majke će nam rado oprostiti ovo sniženje njihovih ljubavi kojim smo htjeli istaknuti veličinu Marijine ljubavi, i također njihove majke. Tom poredbom potpomognuti lako ćemo shvatiti tvrdnju da je Marija sveopćepovijesni dinamizam. I u dimenzije sveopće povijesti morat ćemo polako učiti smještati sve ono što se zbilo u tihom Nazaretu, u idiličnom Betlehemu i u tragičnom Jeruzalemu. Da li ćemo morati ići dalje pa sve to učiti smještati u kozmičke dimenzije, Konstitucija o tom ništa ne govori. Međutim, marijanska boja u katoličkoj eshatologiji (nauci o posljednjim stvarima), u kojoj veza kozmosa s poviješću stoji u tijesnoj vezi, već se pomalo javlja.

Dr RUDOLF BRAJČIĆ, D. I.

NAMRŠTENI NEBO ALBERTA CAMUSA

Nije udario na Don Kihotove vjetrenjače, nije se borio ni s Vitezom. Ali se iscijedilo iz pera mnogo gorčine na život i na sadržinu svijeta. Ranjivost života i ishlapljivost sreće natopiše njegove misli. Slomljenom polugom revolta i apsurdna osjećao se beskrilan u zadušljivoj dolini suza.

Kliznimo potihano u najranije dane Camusova života, da vidimo što se sve pregnijezdilo iz ranih dana u odraslu dob, pa onda prelijevalo u pero. Mladi splitski muzičar Lj. Stipišić u pjesmi »Činjenica« izrekao je u malo redaka tragediju izgubljenih: »Ima mnogo više ranjenih nego ubojica, sto puta više pregaženih od broja automobila, tisuće slijepih više nego što je učinila trahoma.«

Oblaci

I Camus je u broju pregaženih bez ubojice. Navršio je tek prvu godinu života, kad mu je bitka na Marni g. 1914. oduzela oca. Nije mu bilo lako bez i jedne uspomene na oca zamisliti veliko očinstvo svijeta i svemira. Nije znao iz samih mrvica domisliti se velikog pogači. Uz gluhu, nijemu i siromašnu majku nije mogao ugraditi u svoju maštu ni izrezak dobrote svijeta, ni iscjedak sreće života. Sa dvanaest godina bosonog je gledao bijedu arapskih kolega po alžirskim ulicama. Iz dječaćkog kreveta iskreno je žalio i gledao majku gdje s balkona bespomoćno čeka na otvaranje dućana. Kakvo čudo, što se bez ushita djetinjstva nije mogao nasititi sreće, pa ni onda kada je g. 1958. postao nobelovac. »Želim samo znati da li će moja majka biti sretna«, rekao je primajući tu nagradu.

Afričkom klimom i južnim mentalitetom osnažile su se glasnice protesta, a oči, što su već bile zamagljene siromaštvom i izgubljenim djetinjstvom, još više su se obasule prašinom, kao prozorska stakla nakon suhe oluje. Možda bi Camusovo mišljenje i pero bilo drugačije, da on nije bio isto toliko plemenit, koliko je zrak oko njega bio plačljiv... Bezazlen i dobar u duši, nije trpio rana ni na kome. I uvijek mu se činilo da je čovjek neoplakan. Nije mu bilo ni šesnaest godina kad je, gledajući pregažena dječaka pod automobilom, ovako pred Fouchetom uzdahnuo: »Vidiš, nebo ne daje odgovora!«

Život je kao silnik udario na njega, bičevi su ga četvrtali. Posvuda hropac, a nigdje ni glasak sreće. Između g. 1937—1942. ležao je u tuberkuloznom sanatoriju, gdje je iz temelja zamrzio umiranje. Zato u »Kali-guli« uzdiše: »Ovaj svijet je nesnošljiv.« Nevolja i ljutost života sikće iz svalke kamene pulkotine. I kad bi se Leibnizova podjela zala u metafizička (ovisnost), fizička (tjelesna), moralna (grijeih) mogla predočiti ljestvicom, kazali bismo da je Camus osluškivao bičevanje na svakoj stepenici. Radi toga je brisao sve ideologije, jer one, kako je on mislio, blokiraju misao, i po diktatu ranjavaju život. Teško je pronalazio Božju ruku u svijetu, kad je svijet tako isprebijan sa svih strana. U toj »neuspjeloj« tvorevini nije vidio Velikog Majstora. I pod ovim maglovitim mislima njegovo pero je bivalo sve crnije, a on se osjećao tuženikom pred vlastitom egzistencijom. Kao jastreb kome je oluja slomila krila, kao čovjek koga je udarila sunčanica, pa se raščovječio. Sve što mu je življenje pružilo, zgusnulo se u čvor, u čir koji je prsnuo u njegovim literarnim djelima.

Kiša

U »Strancu« (1942) čitamo očitu izgubljenost i bolnu prisutnost čovjeka na Zemlji. Činovnik je ubio Arapina, osuđen je na smrt, ali odbija svećenika, jer ne vidi suvislosti u životu. Čini mu se da je čovjek zalutao na Zemlju kao meteor koji se po tuđoj volji otkinuo od zvijezde pa ispao u prazninu. Zato se osjeća »stranac«, dobjeglica.

»Sizifov mit« (1943) tužaljka je o bezuspješnom valjanju kamena. Traži jasnoću, a oko njega tama. Želi živjeti, a na rođenju je već osuđen na smrt. I u toj vatrenoj nesvjestici, u toj izbezumljenoj varci piše: »Samo je jedan ozbiljan filozofski problem — samoubojstvo« (str. 15).

»Kuga« (1947) okužila je sreću. U Alžiru i u svijetu. Isusovac Paneloux predloži religijsko rješenje, ali se dr Rieux tome odupire kao apsurd. Paneloux nudi dilemu: »Ili Bog, ili ništa.« Ali dr Rieux ne prihvaća, jer je zlo u svijetu tako golemo, da se to ne može spojiti s dobrotom Božjom. »Ja sam u mraku, želim gledati jasno!« . . .

»Pad« (1956) kazuje istu tragediju kroz sudbinu Jean-Baptistea, pariškog advokata koji je nekada gospodovao, a sada u amsterdamskom baru »Mexico-City« javno ispovijeda prošlost: Vidio je ženu u crnini, kako se sagiba preko mostovne ograde, i čuo pad u Seinu. Od grižnje savjesti nije nekoliko dana kupovao novine.

U »Nesporazumu« (1944) opet ubojstvo, jer mati nije prepoznala sina na povratku. »Pobunjeni čovjek« (1951) protest je protiv terora. Vjerojatno je pobunjeni čovjek očekivao spas od vjernika, kad jadikuje: »Kršćani izdaše misiju.«

S u n c e ?

Sva je prilika da je Camus prešao teškim glačalom po životu, i sav svijet uvio u crninu, a svojem peru dao ulogu narikače. Kao da su se odronile planine u potresu, ili savila sva stabla pod vjetrom! To je zato što se u njegovim djelima lako osluhne dah dualizma: nepomirljivost između dobra i zla, svjetla i tame, ništavila i opstanka, ideala i krvave stvarnosti. »Ima više stvari u čovjeku kojima se moramo diviti negoli onih koje bismo morali prezreti. A ipak zlo harači« (»Kuga«).

Ne želi ubiti ni umrijeti, a smrt mora doći i bez ubojice. I eto apsurd! Ako postoji Bog, zašto ga ne ganu isplakane oči svijeta? I to je Camusov apsurd. Ako nema Boga, eto dvostrukog apsurd! Ali, čini se, da je Camus i ne znajući tražio Boga. Doduše, nije se s njim ovdje susreo, jer mu pognutost života nije omogućila da vidi odbljesak neba na Zemlji. Nije znao ugledati Boga kroz glad, bolest, nepismenost, suze i krvavu povijest ljudi. Čudnovato je ipak, kako u zraci nije osjetio i sunce. Zašto se iz mrvica sreće nije mogao domisliti velikoj pogači koja može nahraniti srca i mozgove ljudi. Mnogi su njegovi kolege, mnogi umnici baš iz ove bolne ovisnosti čovjeka otkrili gospodara svijeta i njegov natčulan kraj. Oni, koji su to uspjeli, natrli su svoje misli, pa je lako izbila iskra, svrućila srce i pamet te otvorila prozore velikom svjetlu s visina. A Camus se uznojio tražeći istinu, jer je htio vlastitom snagom prokrčiti put, dok je kraj njega već dvije tisuće godina cesta spajala nebo i Zemlju sa svim potrebnim prometnim znakovima. Čeznuo je za svjetlom, a ono je njemu do ramena sjalo u bogatim dokumentima, kao svijeća na svijećnjaku, kao grad sagrađen na planini. Nije potrebno da se opržimo na svijeći, kako bismo je ugledali. Nije potrebno popeti se na sunce, da osjetimo njegov sjaj i toplinu. Camus je tražio. Pokraj njega su bučili slapovi voda, a on je jedva čuo kako udaraju kapljice o kamen, slane kapi s rasplakanih očiju čovjeka. Umro je žedan pokraj vode, gladan do bogate trpeze. Bio je Božji sustanar na Zemlji, a mislio je da je pakao osmudio sav svijet. Zaglušio je od jecaja, a iznad njega su se vijorile zastave u pjesmi Neba i Zemlje.

Sve ovo blago ima Isusova Crkva, a ljudi se ne koriste kao da boluju od škiljavosti mišljenja. Na drugim područjima čovjek tako ne postupa.

Kad se netko kani školovati, ne uvlači se u pustinju, već se koristi gotovom stečevinom raznih fakulteta, tehnikom, filozofijom, umjetnošću, itd. Počne ondje gdje su drugi umnici završili. Kad bismo mimoišli škole pa se sami htjeli školovati, potrošili bismo cijeli život u traženjima, pronašli bismo jedva abecedu, i pojeli bismo lupinu ne dotakavši se ustima jestive sjemenke. Zašto se onda i u religijskim pitanjima ljudi ne koriste trezorom religije, koja se kroz vjekove okitila bogatim dokumentima znanstvenika? Prolazimo uz milijune koji vjeruju, koje je i nauka proglasila velikima, a griskamo lupinu puštajući njima sav sok sjemenke. Oni vjeruju i istresaju kroz cjeđilo suze svijeta, skidaju crninu s orijentacije izgubljenih, jer su se poslužili gotovinom i glavnicom Crkve Isusove. Vjerovati znači krenuti putem male tratinčice na livadi: koristiti zemlju i njezine sokove, a nicati, rasti i procvasti pod Božjim suncem.

Georges Hourdin u knjizi »Camus le juste« piše: »Poginuo je u automobilskoj nesreći sa 47 godina života. Smrskao se o neko stablo. Smrt je brutalno zatvorila njegova usta koja smo svi mi mnogo slušali.«

Vjerojatno ni mostićak do neba nije vidio, jer ga je prerana smrt spriječila. Ali je on ipak tražio Boga, iako ga kroz suze otaca, majki, vojnika, djece nije mogao naslutiti. Oči su mu bile suviše osumagljene i vlažne od »plača«, da bi mogao jasno ugledati Boga koji mu je dolazio u susret. Gledao je kroz stakla što ih je obilila zablacena kiša.

Nama, koji vjerujemo Bogu i njegovoj oporuci u Evanđelju, lakše je pogledati u nadsvijet, jer nam Božja obećanja suše suze na očima, pa jasnije vidimo put pred sobom. I čini nam se da bismo se mogli od radosti raspleskati rukama što nas je zagrlila Isusova Crkva. Radi toga živimo od velikih projekata, koji nam jamče kontinuitet života i nakon umiranja.

Camusu je bila potrebna samo jedna misao, jedna Foscolova misao: »Svaka suza objavljuje smrtnicima jednu istinu!«

ZLATAN PLENKOVIĆ, O. P.

DA LI JE JOŠ AKTUALNA KNJIZICA »NASLJEDUJ KRISTA«?

Stoljećima su djela sv. Ivana Zlatoustoga, sv. Augustina, sv. Bonaventure, sv. Ivana od Križa, sv. Terezije Velike i dr. bila smatrana najljepšim spomenicima kršćanske duhovnosti, kojima su se hranili i na njima duhovno izgrađivali najelitniji duhovi među svećenicima i laicima. Izgleda da ta djela danas počinju gubiti na cijeni kod nekih katoličkih krugova. Zašto? Jer, navodno, ništa ne mogu reći modernom čovjeku o današnjim aktualnim pitanjima, kao što su ekumenizam, važnost laika u crkvenom životu, liturgija kao izvor duhovnosti itd. Stoga neki pisci i duhovni vođe, pa i poglavari zavoda nastoje svim silama da ih istrgnu iz ruku svojih penitenata i izbace iz sjemeništa i samostana kao nesuvremena i nekorisna. Kod takva stanja stvari ne moramo se čuditi, ako reviji »L'Ami du clergé« (od 10. III 1966) jedan njezin čitalac podastire činjenicu: »Poglavarica jedne ženske zajednice upravela mi je pitanje: 'Da li biste mi mogli naznačiti djelo, koje bi zamijenilo »Nasljeduj